

22.4.2022

Tieteentekijöiden kirjallinen lausunto sivistysvaliokunnalle

VNS 2/2022 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta 2023-2026

Tieteentekijät kiittää valiokuntaa lausuntopyynnöstä ja toteaa julkisen talouden suunnitelmasta seuraavaa.

Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä hallitusohjelman, tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartan (TKI-tiekartta) sekä parlamentaarisen tki-työryhmän mukaisesti. Vuoden 2023 valtion T&K-panosten kokonaisuutta on korotettu 344 milj. eurolla edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna ja verotuloarvioissa on huomioitu tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisävähennys, jonka verotuloa alentavaksi vaikutukseksi on arvioitu vuositasolla 100 milj. euroa.

Tieteentekijät pitää tärkeänä pitkäjänteisen ja vakaan rahoitusnäköyksen turvaamista korkeakoulutukselle ja tutkimukselle. Tieteentekijät pitää hallituksen kehysriihipäätöksiä merkittävinä ja oikean suuntaisina. Erityisen tärkeää oli, että Suomen Akatemian valtuusleikkaus peruttiin ja valtuustaso nousi sekä se, että strategisen tutkimuksen myöntövaltuutta korotettiin 25 milj. eurolla. Akatemialle kohdistuvista tutkimusrahoitushakemuksista voidaan nykyisillä valtuustasoilla hyväksyä vain 10–20 prosenttia, joten leikkaus olisi kohdistunut siis Suomen tieteen kärkeen. Kansainvälisesti erittäin hyviksi arvioituja hakemuksia jää jatkuvasti rahoittamatta kireän kilpailun takia. 65 prosenttia nuoremista tutkijoista on sitä mieltä, että rahoituksen hakeminen vie liikaa aikaa tutkimukselta. Tutkimusrahoituksen kokonaisuuden vaikuttavuus sekä yliopistojen rahoitusmallin vaikutukset kaikilla tasoilla tulisi arvioida perusteellisesti. Tutkimusrahoitus on liian pirstaleista. On arvioitu, että rahoitushakemusten tekemiseen kuluu tutkijoiden työaikaa vuosittain jopa 12 miljoonan euron arvosta. Rahoituksetta jääminen merkitsee tutkimuksen ja usein myös tutkijan työsuhteen katkeamista. Rahoituksen pirstaleisuus heikentää tutkijanurien vetovoimaa.

Tutkimustyö onkin ensisijaisesti turvattava korkeakoulujen noususuhdanteisella ja vakaalla perusrahoituksella. Pitkäjänteinen rahoitus luo ennakoitavan ja vakaan työympäristön tutkijoille. Yli kaksi kolmasosaa uran alkuvaiheessa olevista tutkijoista on huolissaan työuransa epävarmuudesta. Korkeakoulutuksen rahoitus ei kuitenkaan kasva, vaikka korkeakoulujen vastuita on lisätty. Korkeakoulujen uusien opiskelijoiden aloituspaikkojen määrää on kasvatettu ja tavoitteet näiltä osin ovatkin oikeasuuntaisia ja kunnianhimoisia. Lisäksi kansainvälisten osaajien houkutteluun on kovia tavoitteita. Korkeakoulujen työlliställä on samaan aikaan myös jatkuvan oppimisen, saavutettavuuden ja avoimuuden kehittäminen. Kaikki nämä toimet ovat tarpeellisia Suomen ja suomalaisten osaamistason nostamiseksi, mutta resursointi ei ole seurannut vaatimuksia. Määräaikaisella hankerahoituksella ei voida hoitaa pysyviä koulutuslisäyksiä. Tällä hetkellä yliopistojen uusien perustutkinto-opiskelijoiden määrä opetus- ja tutkimushenkilöstön määrään verrattuna on karkaamassa. Niin OECD:n kuin European University Association'in (EUA) selvitykset osoittavat, että Suomi on jäämässä jälkeen koulutuksen ja tutkimuksen rahoituksessa, mikä ei ole maallemme eduksi. Jotta esimerkiksi opiskelijakohtaisilta resurssien laskulta vältytään ja voidaan tavoitella korkeakoulutettujen 50 % osuutta, on korkeakoulujen perusrahoitusta nostettava pysyvästi.

Business Finlandin TKI-avustusvaltuuden korotus 63 milj. eurolla, ja muut sille päätetyt korotukset ovat tärkeitä yritysten omien TKI-panostusten nostamiseksi. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan vahvistamiseen osoitettu 5 milj. euron korotus on pieni, mutta oikeasuuntainen. STM:n hallinnonalalle osoitettu 5 milj. euron korotus valtion rahoitukseen terveydenhuollon yksiköille yliopistotaseeseen tutkimukseen sekä sosiaalityön yliopistotaseeseen tutkimukseen vuodesta 2023 alkaen paikkaa osaltaan hieman rahoitusvajetta, mutta on riittämätön.

Valtion T&K-panosten lisäämiseen on kehysmenojen tasossa varattu määrärahaa yhteensä 50 milj. euroa v. 2024, 150 milj. euroa v. 2025 ja 300 milj. euroa v. 2026. Tämä on oikea päätös tässä kohtaa, mutta jää nähtäväksi riittääkö tämä kilpailun koventuessa pitämään Suomen vielä kiinnostavana investointiympäristönä jatkossa, turvallisuuspoliittinen tilanne huomioon ottaen. Tiede ja osaaminen vaativat lisää pitkäjänteisiä panostuksia sekä aitoa sitoutumista tulevaisuuden tavoitteisiin.

Lisätietoja: Johanna Moisio, HT, toiminnanjohtaja, johanna.moisio(at)tieteentekijat.fi